

آشنایی با قانون حمایت از اطفال و نوجوانان و آیین‌نامه اجرایی آن

به انضمام برخی از قوانین و آیین‌نامه‌های مرتبط
با مفاد این قانون در حوزه کودکان

مؤلف:

دکتر سید حسن موسوی چلک

مددکار اجتماعی

و رئیس انجمن مددکاران اجتماعی ایران

www.ketab.ir

انتشارات شلاک

سال ۱۴۰۰

سرشناسه	: موسوی چلک، سیدحسین، ۱۳۴۷ -
عنوان قراردادی	: ایران، قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	: آشنایی با قانون حمایت از اطفال و نوجوانان و آیین نامه اجرائی آن به انضمام برخی از قوانین و آیین نامه‌های مرتبط با مفاد این قانون در حوزه کودکان مولف سیدحسین موسوی چلک
مشخصات نشر	: تهران انتشارات شلاک ۱۴۰۰
مشخصات ظاهری	: ۲۷۲ ص. مصور (رنگی)، جدول، نمودار (بخشی رنگی).
شابک	: ۸۵۰۰۰۰ ریال 8-301-257-000-978
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۲۸۹ - ۲۹۲.
موضوع	: حقوق کودک -- ایران
موضوع	: Iran -- Children's rights
موضوع	: نوجوانان -- وضع حقوقی و قوانین -- ایران
موضوع	: Teenagers -- Legal status, laws, etc -- Iran
رده بندی کنگره	: KMH515/5
رده بندی دیویی	: ۳۴۶/۵۵۰۳۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۴۳۴۶۷۳
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیبا

انتشارات شلاک

آشنایی با قانون حمایت از اطفال و نوجوانان و آیین‌نامه اجرایی آن

ناشر	× انتشارات شلاک
مؤلف	× دکتر سید حسن موسوی چلک
چاپ اول	× مرداد ۱۴۰۰
شمارگان	× ۱۰۰۰ جلد
قیمت	× ۸۵۰۰۰ تومان
شابک	× ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۲۵۷ - ۳۰۱ - ۸

تهران جمالزاده جنوبی خ دیلمان ب ۱۴ واحد ۱ تلفن ۶۶۵۹۲۳۵۷ و ۹۱۲۲۲۵۱۲۶۸

www. Shelak. org
pubshelak@yahoo. com

فهرست مطالب

- پیشگفتار ----- ۹
- مقدمه (اهمیت سیاست‌گذاری اجتماعی در حوزه کودکان و نوجوانان) -- ۱۵
- سابقه و تاریخچه قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ----- ۲۹
- اهمیت قانون اطفال و نوجوانان از منظر اجتماعی ----- ۳۵
- قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ----- ۵۱
- آیین‌نامه اجرایی ماده ۶ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ----- ۷۷
- آیین‌نامه اورژانس اجتماعی برای هماهنگی ارائه خدمات فوریت‌های
اجتماعی) ----- ۱۰۵
- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ----- ۱۱۳
- قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی‌سرپرست و بد سرپرست ----- ۱۱۵

- آیین نامه های اجرایی قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی سرپرست و بدسرپرست ----- ۱۲۹
- آیین نامه ساماندهی کودکان خیابانی ----- ۱۳۹
- قانون کار جمهوری اسلامی ایران ----- ۱۵۱
- آیین نامه اجرایی تبصره های ۱ و ۲ ماده واحده قانون تصویب کنوانسیون ممنوعیت و اقدام فوری برای محو بدترین اشکال کار کودک و توصیه نامه آن ----- ۱۵۹
- پیمان نامه جهانی حقوق کودک ----- ۱۶۳
- قانون آیین دادرسی کیفری ----- ۱۸۹
- قانون مجازات اسلامی ----- ۲۰۳
- قانون تأمین زنان و کودکان بی سرپرست ----- ۲۰۹
- مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک در جمهوری اسلامی ایران ----- ۲۲۵
- آشنایی با اورژانس اجتماعی ایران ----- ۲۳۷
- وظایف و انتظارات از مدیران و کارشناسان مرتبط در اجرای قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ----- ۲۶۱
- منابع ----- ۲۶۹

پیشگفتار

دکتر علی کاظمی

توجه به حقوق و تربیت کودکان در فرهنگ دینی و ملی ایران زمین پیشینه‌ای چند هزارساله دارد؛ اما در دوران معاصر، از اوان قانون‌گذاری در ایران، موضوع حقوق کودکان مورد توجه قرار گرفت. نمود این توجه را می‌توان در قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴، کتاب‌های دوم و سوم قانون مدنی مصوب ۱۳۱۳ و ۱۳۱۴ و قانون امور حسبی مصوب ۱۳۱۹ مشاهده کرد. در مقام مقایسه باید گفت در این زمان در بسیاری از کشورها مقررات مدونی در خصوص اطفال و نوجوانان وجود نداشت و در سطح بین‌المللی نیز تنها سندی که در زمینه اطفال و نوجوانان تصویب شده بود اعلامیه حقوق کودک مصوب ۱۹۲۴ بود که در پنج بند به حقوق حمایتی اطفال پرداخته بود و جنبه الزامی نداشت. از ویژگی‌های مقررات این دوره آن است که هنوز نهادهای رفاهی مانند بهزیستی در جامعه شکل نگرفته بود و وضعیت اقتصادی جامعه ایرانی

اجازه شکل‌گیری سازوکارهای حمایت اجتماعی و رویکردهای رفاهی نسبت به اطفال و نوجوانان را نمی‌داد. در نتیجه الگوی حمایت از اطفال و نوجوانان متمرکز بر دو مؤلفه جامعه و مدعیان عمومی بود. در این زمان چنانچه خانواده‌ای کارکرد ویژه‌های حمایتی و تربیتی خود را در مورد اطفال و نوجوانان به‌درستی انجام نمی‌داد، قوانین مدنی و امور حسبی دو تأسیس «قیم» و «امین موقت» را به‌عنوان خانواده جایگزین پیشنهاد می‌کرد و دادستان وظیفه داشت، زیر نظر و با تصمیم دادگاه از ظرفیت این دو نهاد برای حمایت از اطفال و نوجوانان بهره‌گیرد. در کنار این دو نهاد اجتماعی، بنیادی نیز تحت نظارت دادستان تهران وجد داشت که محل نگهداری اطفال و نوجوانانی بود که منقاصی قمیمیت یا امانت برای آن‌ها وجود نداشت.

از دهه ۱۳۴۰ به بعد و با بهبود درآمدهای نفتی کشور به‌تدریج برخی نهادهای دولتی مانند سازمان خدمات اجتماعی، انجمن ملی حمایت از کودکان، بنگاه حمایت مادران و نوزادان و سازمان ملی رفاه خانواده شکل گرفت. قانون حمایت از کودکان بی‌سرپرست مصوب ۱۳۵۳ نیز نهاد جدید «سرپرست» را برای نگهداری و مراقبت از اطفال بی‌سرپرست پیش‌بینی کرد که به‌تدریج اهمیت آن بیش از نهادهای قیم و امین موقت شد. پس از پیروزی انقلاب، به همت شهید دکتر «محمدعلی فیاض‌بخش»، سازمان بهزیستی کشور به‌موجب لایحه قانونی مورخ ۱۳۵۹/۴/۲۴ و در جهت تحقق مفاد اصول سوم، بیست‌ویکم و بیست‌ونهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، از ادغام ۱۶ سازمان، نهاد، موسسه و انجمن تشکیل شد. یکی از وظایف این سازمان مداخله اجتماعی در خصوص کودکان بی‌سرپرست بود. این جریان به‌تدریج گسترده‌تر شد تا جایی که مراکز متعدد دولتی و خصوصی برای

نگهداری اطفال و نوجوانان تحت نظر سازمان بهزیستی در سراسر کشور شکل گرفت. بدین ترتیب نگهداری در مراکز مراقبت موسوم به مراکز شبه خانواده به عنوان رقیب جدی نگهداری در خانواده جایگزین (قیم، امین موقت و سرپرست) مطرح شد.

قانون حمایت از اطفال و نوجوانان از دیگر قوانین حمایتی برجسته‌ای بود که در سال ۱۳۸۱ جهت حمایت از کودکان آزار دیده تصویب شد.

در سال ۱۳۷۸ بنا به پیشنهاد آقای دکتر حسین میرمحمدصادقی، دبیر وقت شورای عالی توسعه قضایی تدوین دو قانون «رسیدگی به جرائم اطفال» و «حمایت از اطفال در معرض خطر» به تأیید رئیس وقت قوه قضاییه قرار گرفت و در دستور کار کمیسیونی متشکل از آقایان دکتر میرمحمدصادقی، دکتر محمد آشوری، دکتر علی رضا جمشیدی، دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی، دکتر محمدعلی اردبیلی، غلامرضا شهری، مرحوم امیرخان سپهوند و خانم فروغ فیوضات قرار گرفت و پس از برگزاری ۵۵ جلسه تا سال ۱۳۸۱ پیش‌نویس این قانون تدوین شد و حاصل آن نهایتاً در قوانین آیین دادرسی کیفری و قانون مجازات اسلامی منعکس شد. از سال ۱۳۸۳ نیز مطالعات مربوط به تدوین لایحه حمایت از اطفال در معرض خطر در کمیته پیشگیری از وقوع جرم مرکز مطالعات توسعه قضایی با مدیریت آقای دکتر امیر حمزه زینالی شکل گرفت. طرح مبسوط اولیه در حدود ۳۰ ماده در کمیسیونی با حضور راقم این سطور و آقایان دکتر حسن علی مؤذن زادگان، دکتر علی دهقانی، دکتر جواد طهماسبی، دکتر علیرضا جمشیدی، دکتر مجتبی فرحبخش، دکتر محمد فیاضی، مختار حسینی و خانم‌ها دکتر مریم عباچی، دکتر یاسمن خواجه‌نوری، دکتر سمیرا خالقی، مرحوم دکتر آزاده سادات

طاهری، شیرین نیرنوری و فاطمه باقرزاده و همچنین نمایندگان نهادهای دولتی مرتبط مانند وزارت آموزش و پرورش، سازمان بهزیستی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مطرح شد و پس از مدتی در قالب پیش‌نویسی با حدود ۹۰ ماده به جلسه مسئولان عالی قضایی ارائه شد و سپس در مسیر تصویب لایحه در دولت آقای مرتضی بختیاری، وزیر وقت دادگستری و آقای دکتر حسن مرادی و در مجلس شورای اسلامی، آقایان دکتر رضا زهروی و دکتر محمدمهدی مقدادی نمایندگان محترم مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی و نمایندگان کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی به‌ویژه آقایان اسفغانی، مرحوم دکتر ملکشاهی، دکتر فتحی، شافعی، مرادی، نوروزی و دبیر کمیسیون آقای هاشم آهنگری تأثیر زیادی در بررسی و تصویب لایحه داشتند.

با این وصف آن متن پس از فراز و نشیب‌های فراوان در سال ۱۳۹۹ در مجلس تصویب شد و تبدیل به قله‌ای مرتفع و نقطه عطفی در حقوق کودکان ایران زمین شد.

پس از گذشت مدت کوتاهی از تصویب این قانون با همت دوستان ارجمندی چون آقای دکتر محمود عباسی، دکتر قاسمی، دکتر محمدمهدی مقدادی، دکتر رضا زهروی، خانم بیات و برخی نمایندگان واحدهای مختلف دولت، آیین‌نامه ماده ۶ این قانون نیز تهیه و در تیرماه سال جاری به تصویب رسید.

در مسیر طولانی تصویب این قانون و سایر لوایح و مقررات مربوط به اطفال و نوجوانان مانند لایحه پلیس ویژه اطفال و نوجوانان و سایر لوایح و مقرراتی که به نحوی با حوزه اجتماعی ارتباط داشت مثل لایحه صیانت از

کرامت و حمایت از زنان در برابر خشونت و دستورالعمل تشکیل پرونده شخصیت، تدوین کننده این کتاب کاربردی و ارزشمند، جناب آقای دکتر سید حسن موسوی چلک، چه در جایگاه سازمانی و چه به عنوان کارشناس مستقل و رییس انجمن مددکاران اجتماعی ایران، همواره متواضعانه، دلسوزانه و عالمانه در جلسات حضور مؤثر و فعال داشتند و با حسن تعامل و استدلال خود موجب غنی سازی و گسترش مرزهای اجتماعی این مقررات شدند و به منظور تصویب این مقررات نیز پویش های اجتماعی و کوشش های فردی گسترده ای انجام دادند که به سهم خود از ایشان صمیمانه قدرشناسی می کنم. تلاش های این برادر عزیزم الگوی موفق در مددکاری اجتماعی و ساختارهای اجتماعی و نگرش کلان اجتماعی است که امید است با فراگیر شدن آن زمینه تألیف واقعی قلوب افراد جامعه بر مدار مهر و محبت و مقاوم سازی جامعه در برابر آسیب های اجتماعی فراهم گردد.

دکتر علی کاظمی